

I. E. Rjepin.

Spisal Peter Žmitek (Peterburg).

Upodabljavača umetnost je med našimi brati Rusi v zadnjih desetletjih napredovala tako krasno in vsestransko, da smemo po vsej pravici govoriti o ruski umetnosti; zakaj ta umetnost je organski del ruske narodne duše, je bistven del ruske narodne individualnosti in naravna posledica ruske narodne kulture.

Ruski umetniki, arhitekti, slikarji in kiparji — so znani že po vsem kulturnem svetu. Kateri izobraženec še ni slišal n. pr. vsaj imen: Vereščagin, Vasnecóv, Makovskij, Antokolskij, Ajvazovskij, Ries in Rjépin?

Da, Rjepin! Kadar se naštevajo imena najslavnejših ruskih slikarjev, mora se vselej izgovoriti tudi ime Rjepin. Ni je večje umetniške galerije na Ruskem, v kateri bi ne bil zastopan Rjepin. Pa tudi na velikih umetniških razstavah najdeš skoro vsakikrat Rjepina. To ime je eno najpopularnejših na Ruskem. S tem imenom je vobče zvezan pojem narodnega, pristno-ruskega umetnika-slikarja.

Letos je praznoval Rjepin petintridesetletni jubilej svojega umetniškega dela. Naj torej narišem čitateljem »Ljublj. Zvona« duševni portret Rjepinov v velikih konturah. Naslikati popolno sliko njegovo — to bi se reklo: napisati o njem celo knjigo. Take knjige bi vam jaz ne mogel napisati. Moje orodje itak ni pero, nego čopič.

*

Iljá Jefimovič Rjepin se je porodil leta 1844. v malem mestu Cugujevu v harkovski guberniji. Že izza otroških let, ko dečki tako radi igrajo šumne vojaške igre, so ga bolj veselile mirne zabave sestrá in njih tovarišic. Večkrat jim je izrezával razne papirnate figure, modeliral jim iz voska konjičke z grivami in repi ali jim risal, kar mu je prišlo na misel.

Njegovi roditelji so bili ubožni. Oče, podčastnik, mu je zgodaj umrl ter ostavil mlado vdovo z več otroki v veliki revščini. Mati, učiteljica, se je trudila, da bi jim preskrbela vsaj najbolj potrebnega; tudi prihodnjega umetnika je vzgojevala. Potem ga je oddala dijakonu v pouk, a od njega je vstopil v tedanjo čugujevsko topografsko šolo, katero pa so zatvorili, ko je štel šele 13 let, in tako se je končalo rano in skromno obrazovanje Ilje Jefimoviča. V tem času je

prešel deček od kopiranja gravur k risanju portretov svojih sorodnikov in znancev. Ko se je zatvorila topografska šola, treba mu je bilo pomisliti o nadaljni usodi. Začel se je učiti sistematičnega risanja in slikanja pri tamošnjem slikarju ikon, Bunakovu, od katerega si je pridobil tehniško znanje. Dasi še deček, vendar je že slikal marljivo pri Bunakovu. Ko je imel 16 let, je dobival Ilja Jefimovič včasih majhna naročila za portrete in slike z gravur, katere so kupovali tamošnji trgovci z veseljem po 5 rubljev kos. Glas o njegovem slikanju in njegovi nadarjenosti se je razprostrl kmalu ne le po čugujevski okolici, nego tudi po sosednji voroneški guberniji, odkoder so ga povabili, da bi jim slikal cerkvene slike. Dasi za majhno plačilo, vendar je slikal z veseljem točno. Hrepenel je le po umetniški dovršenosti.

Posreči se mu zaslužiti vsled nekega naročila celo 50 rubljev, s katerimi se je napotil na davno zaželjeno pot. Dne 1. novembra leta 1863. je vstopil Ilja Jefimovič prvokrat v prostore risarske šole »Društva za pospeševanje umetnikov« v Peterburgu. Prvič so se mu otvorila vrata k istinitemu umetniškemu življenju in ta dan prišteva Ilja Jefimovič najznamenitejšim v svojem življenju. Črez pol leta (1. januarja 1864.) je postal I. E. Rjepin slušatelj akademije umetnosti.

Leta, ko se je učil Ilja Jefimovič v akademiji, so bila ravno za časa velikih reform carja »Osvoboditelja«, Aleksandra II. To so bili časi oživljenja narodne samozavesti, živega napora k izučavanju samega sebe. Povsod se opazujejo v tej dobi novi energični koraki k napredku. Ljudje niso več dremali pri knjigah, ne mislili le na imenovanja in diplome, nego silili k prosveti, znanosti, k široki društveni delavnosti. Taka društvena svobodnomiselna delavnost se je porodila tudi v umetniških krogih, dasi malo pozneje. Pod takim vtiskom je protestirala cela družba mladih umetnikov v akademiji umetnosti proti stari konkurzni navadi, a vsled nesrečnega izhoda protesta so vsi prostovoljno izstopili iz akademije ter se odrekli vseh akademiških pravic in imenovanj. Večina teh mladih umetnikov je ustanovila potem umetniško društvo »Peredvižnikov«, katero je postalo sčasoma važno za rusko umetnost, ker je dalo Rusiji zelo mnogo neminljivih imen in umotvorov. Namen tega društva je bil, izučavati in predočevati svojo domovino, naravo, zgodovinske dogodke in prosvetati provincijo z lučjo umetnosti. Umetniki so spoznali, da ni dovolj, če si osvoje tehniko in dovršenost, katera bi mogla dati umetništvu zadosti plodov; prepričali so se, da je umetniku neobhodno potrebna izobraženost, spoznanje življenja in ljudi.

V taki dobi torej je prišel Ilja Jefimovič Rjepin v Peterburg v akademijo. Poln življenja, občutljiv, občevalen mladenič je brzo posnemal to napredovateljstvo. Da bi postal samostojnejši, manjkalo mu je še vere v svoje moči in umetniške znanosti. To dokazujejo njegova prva pisma iz Italije, katera je pisal svojemu prijatelju - roko voditelju V. V. Stasovu, ki jih je dal natisniti brez vednosti avtorjeve. Turgenjev je takrat pisal Polonskemu iz Pariza: »Rjepin bi ne hodil s tako povešeno glavo, ko bi bil popolnoma prepričan o samem sebi, in bi ne hodil za okusi in nazori svojega znanca«. Nedavno je dal Rjepin natisniti nekaj spominskih pisem z inozemskega potovanja. Posebno jasno se zrealijo njegove misli v spisu »V obrambo nove akademije«, kjer govori zelo oprezno o novem gibanju v umetnosti in opravičuje nazore. Boji se, vsiljevati učencem svoje misli in nazore. Umetnost in vse, kar živi, se razvija in brez napredka ne more živeti.

Čeprav se je zanimal Ilja Jefimovič za samoizobrazbo, mnogo čital in se razgovarjal o literaturi in društvenih vprašanjih, vendar ni zabil najpoglavitejšega v akademiških uspehih. Iz ljubezni do umetnosti je izprevidel, da je potreba dovršiti, izobraziti svojo nardarjenost in tehniko; ni držal rok križem in zato je brzo dosegel v akademiji zaželjenih rezultatov. Že čez eno leto po vstopu v akademijo je dobil prvo svetinjo, a za časa, ko je dovrševal učenje v akademiji, je že imel vseh pet srebrnih svetinj, s katerimi so ododlikovali tačas gojence za študije in kompozicije. Leta 1869. je dobil za sliko »Jobovi znanci« malo zlato svetinjo, s katero se je dajala pravica, vstopiti v konkurz za veliko zlato svetinjo, in pravica do ustanove za potovanje v inozemstvo.

Med konkurenčnimi slikami leta 1871. je obrnila nase splošno pozornost njegova slika »Vstajenje Jajrove hčere«. Za to sliko je dobil Rjepin veliko zlato svetinjo in naziv prvorazrednega ruskega umetnika.

Dasi je vabila zapadna Evropa mladega umetnika k sebi s svojim umetniškim bogastvom, vendar ga je bolj vleklo izpočetka potovati po notranji Rusiji, da bi izučil rusko narodno življenje ter rusko zemljo. Uspeh tega potovanja dokazuje popolnoma samostojna slika »Burlaki«, za katero je bil odlikovan leta 1873. s svetinjo »pour l'expression«. Ta slika predočuje »Burlake«, ki se napenjajo z vso silo, da bi zvelikli navzgor po reki Volgi težko naloženo barko. Noge se jim vdirajo v globoki pesek. Vroče solnce, ki veselo obseva puste bregove te reke, pripeka neusmiljeno na neznane ruske mučenike,

vendar pa vlečejo težko breme in se pomikajo dalje, korak za korakom, vsi obliti z vročim potom. Poleg vse različnosti tipov na sliki ni ne enega lepega obraza, sploh izbira Rjepin obraze z nekim posebnim duševnim izrazom, a ne zunanje lepote brez vsakega duševnega vtiska. Umetniku se je posrečilo, predočiti v potezah obrazov teh živih strojev duševno življenje.

V inozemstvo je odpotoval Rjepin pod vtiski umetniških tendencioznih vprašanj, katera so se bila vzbudila v šestem desetletju XIX. veka; zatorej se ni čuditi, če niso napravili nanj posebnega vtiska umotvori največjih mojstrov renesanse. Na popotovanju je obiskal Monakovo, v Italiji Benetke, Florencijo, Rim in Neapelj ter je ostal dalje časa v Parizu. Mislimo si lahko, da se je moral Ilja Jefimovič zadovoljiti v tamošnji umetniški sferi, toda mučilo ga je tako življenje; ni ga zadovoljilo v novih namerah ter se mu je začelo kmalu tožiti po domovini. Pariško življenje seveda ni ostalo brez sledu v umetniškem delovanju I. E. Rjepina. Svoje vtiske predočuje na dveh slikah, na sliki »Scena v pariški kavarni« (salon l. 1875.), kjer se čisto izraža njegovo psihološko opazovanje, ter na sliki »Gomila komunardov na pokopališču Père Lachaise«, kjer se je izkazal izvrstnega pokrajinskega slikarja.

Ko se je vrnil iz inozemstva, je postal eden najbolj marljivih razstavljalcev društva »Peredvižnikov«, katerega razstav se udeležuje še dandanes. V zadnjem desetletju preteklega stoletja je priredil samostojno razstavo, na kateri so se predočevale obiskovalcem poleg mnogih slik tudi skice, študije, akvareli, risbe itd.

Dasi je I. E. Rjepin dovršen umetnik, ki je dosegel široko evropsko znamenitost, vendar se še vedno marljivo trudi, da bi si razširil svoje umetniško obzorje. Da bi mogel bolj prečuvstvovati oblike, se vadi večkrat tudi v modeliranju iz ilovice. Znanih je več njegovih izbornih kipov.

Nikoli ne vloži Ilja Jefimovič v sliko ni najmanjših detajlov, dokler je ni izučil iz narave. »Kako mi je bilo težko, videti živo kri, neobhodno potrebno k sliki »Ubijstvo cesarjeviča sina Ivana Groznega«, in kako sem se razveselil, ko se je nepričakovano ulila kri iz nosa eni moji hčeri. Pomagati bi ji bil moral ustaviti kri, a zgrabil sem paleto in čopiče ter začel iskati tona krvi, primerjaje jo na kositer, in se trudil predočiti jo tako na platnu. Vsi pričujoči so bili razžaljeni in še sedaj mi ne morejo odpustiti tega postopka«, je govoril Ilja Jefimovič še pred dvema letoma. Na tak počasen način ustvarja torej Ilja Jefimovič svoje

umotvore; nekatere slika po nekaj let in jih ne odda poprej iz ateljéja, dokler sam ni ž njimi zadovoljen.

Rjepinu ne zadostuje iznajdena tema, katero je uvekovečil, da bi se dalje ne hotel brigati zanjo. Večkrat išče k že dovršenim slikam popolnoma druge dekoracije; sestavo, razsvetljava in ekspresijo ponavlja zopet in zopet, iznova vse prekomponira ali pa izpremeni le detajle in značajne poteze. To nam dokazujejo nekolikokratno ponavljanje in izprememba slik: »Procesija v Kurski guberniji«, »Čudodelna podoba«, »Duel«, ponavljanje tem »Nikolaja Čudotvorca« in »Zaporožcev«. Dasi je dosegel Ilja Jefimovič že visoko znamenitost, vendar še slika vedno tako vneto, da mu v tem lahko zavida marsikateri mlad umetnik, v katerem se je ljubezen do umetnosti šele vzbudila.

I. E. Rjepin je dovršil s svojo vztrajnostjo veliko število umotvorov. Razlikujejo se po raznovrstnih temah, toda vse so enako prekrasne v dovršenosti. Večina njegovih slik je dobro znana po vsej Rusiji ter zapadni Evropi, če ne v originalih, pa vsaj v kopijah.

Naj naštejemo v kratkem po kronološkem redu nekatere umotvore! Ti umotvori so: »Izkušnje« (l. 1877.), »Cesarična Zofija Aleksejevna« v Novodevičjem samostanu (l. 1882.), »Procesija v Kurski guberniji« (l. 1883.), »Nihilisti« (l. 1883.), »Nismo pričakovali« (l. 1884.), »Ivan Grozni ubije svojega sina«, »Izbiranje carske neveste« (l. 1885.), »Izprehod po južnem bregu Krima« (l. 1887.), »Vezanje šopka« (l. 1887.), »Sv. Nikolaj Čudotvorec« (l. 1888.), »Zaporožci« (l. 1880. do l. 1891.), »Čudodelna podoba« (l. 1893.), »Minin« (l. 1894.), »Duel« (l. 1899.) in »Poberi se od mene, satan!« (l. 1901.).

Poleg teh slik je dovršil Ilja Jefimovič tudi še mnogo izvrstnih portretov, med katerimi se vidi največ slavnih ruskih pisateljev, pesnikov, skladateljev in dr.

Na podlagi tega bogatega materiala se potrudim opisati Iljo Jefimoviča kot umetnika.

* * *

Še izza mladih let je Ilja Jefimovič z veseljem risal portrete svojih sorodnikov, a pri sliki sv. Simeona mu je bila že glavna naloga, izraziti mehko na obrazu svetnikovem. Iz tega izprevidimo, da ga je zanimal pri sliki pred vsem notranji izraz in značaj.

Pri slikanju portretov je njegova glavna naloga, izraziti poleg sličnosti duševno razpoloženje, katero vlada bolj v tej ali drugi

osebi. Njegovi portreti stoje na visokem umetniškem stališču in bodo važni tudi v prihodnosti za zgodovino umetnosti.

Večkrat slika Ilja Jefimovič portret kake osebe kakor z modela k sliki, katerega izučuje v raznih pozah pri raznovrstni razsvetljavi, v raznih izrazih obraznih potez ter jih uporablja za kako sliko. Večkrat študira kako popularno osebo. Pisatelja V. M. Garšina n. pr. je uporabil kot model k podobi cesarjeviča Ivana v sceni »Ivan Grozni ubija svojega sina«.

I. E. Rjepina zanimajo najbolj ljudje z duševnim izrazom, a sestav dekoracije uporablja le za popolnitev k tej ali drugi sliki, vendar pa vse naslika vedno realno, kar more doseči le izvrsten risar in kolorist.

Poln življenja in vtiskov sledi nehote za literarnim razvitjem družvenosti; to ga izpodbuja in kot pazljiv umetnik predočuje to na svojih umotvorih v temah duševnih izrazov. Ker mu je določila usoda, okusiti grenko realno življenje že izza otroških let, in je zgodaj izprevidel idealu popolnoma nasprotno zagrnjeno stran življenja, joka in stoka: zato se tudi ni čuditi, da izraža kaj takega tudi na večini svojih slik. Pozneje pa se je tako realno življenje še bolj ukoreninilo v njem in ostal je odločilen umetnik-realist. Zategadelj se opaža vedno tudi na njegovih idealno-religioznih slikah realnost, ker jemlje po navadi vse iz življenja. Umetniku realistu, kateri zapazuje nehote mračno, nasprotno življenje, ni mogoče drugače, nego da ga tako predočuje na umotvorih, a vendar to še ne priča, da ni sposoben, videti tudi takoimenovano svetlo življenje, in še ni dokaz, da je pesimist, kdor ni sposoben, spoznati lepoto življenja. Tudi se nahajajo slike Ilje Jefimoviča, na katerih vlada v uboštvu jasna zadovoljnost in veselje. Take so: »Večernice«, »Predstavljenje vladnih starejšin pri kronanju carja Aleksandra III.«. Ker se pa v ruskem narodu pripeti kaj takega zelo redko in navadno ljudstvo ni razvajeno, zato so pa take Rjepinove slike redke, katerih vsebina bi bila vesela. V večini označuje sam umetnik realno resnico narodnega značaja. Kaj takega se vidi že na prekrasni salonski sliki: »Izprehod po južnem bregu Krima«, na kateri predočuje Ilja Jefimovič sredi čarobne narave popolnoma nasprotno življenje tega nabrežja. Ilja Jefimovič je duševno še vedno mlad, lahko izraža vtiske svoje mladosti, veruje le čistim detinskim namenom s simpatijo in izkušnjo.

Na sliki »Nihilisti« vse le kar živi, s simpatijo in navdušeno poslušajo navzočni mladega govornika, ki jih izpodbuja s svojim go-

vorom. Mračno obsevajo to kompanijo čiste, žive ideje; zbrana mladež sedi pri čašah skromnega čaja v razvnetem razgovoru. S svojega sedeža je skočil razvneti dolgolasi govornik, z oživiljenim pogledom je pripravljen, braniti svoje besede s fizičnimi silami ter se boriti z oporekajočim mu nasprotnikom. Molče je vstopila pred njega najmlajša slušateljica. Po sili, celotnem vtisku in resničnosti se prišteva ta slika lahko najboljšim umotvorom tega umetnika psihologa.

Iz hrepenenja k popolnosti v svojih psiholoških opazovanjih se Ilja Jefimovič ne izogiblje, predočevati najvišje duševne izraze, toda ker se taki slučaji pripete zelo redko v navadnem življenju, obrača se rajši v zgodovino, iz katere jemlje splošno znane fakte.

Naj si ogledamo ta ali drugi umotvor Rjepinov, povsod opazujemo eno in isto nalogo v raznovrstnih sestavah in temah.

Po literaturi je Rjepin najbolj podoben znamenitemu pisatelju-psihologu grofu Tolstemu in ni se čuditi, da sta se tako tesno združila med seboj umetnika: pisatelj in slikar. Kolikokrat ga je predočeval Rjepin na raznih umotvorih, žanrskih in portretnih, skicah in akvarelih ter ga predočeval največkrat v njegovi najljubši priprosti delavni obleki »rubahi«!

Bržkone je vplival grof L. N. Tolstoj ogromno na Iljo Jefimoviča ter ga izpodbujal k raznim temam. Prvi vodi sedanje človeštvo kot veliki pisatelj, drugi pa uvekovečuje na slikah pojave življenja, a oba lahko postavljamo na enako visoko stopnjo.

Minejo leta in sedanji geniji, pojavijo se nova pravila življenja, katera se morebiti odvrnejo od predočevanja zunanjih faktov, toda ne izginejo duševne prikazni, ki jih uvekovečuje Ilja Jefimovič na svojih umotvorih. Umetniki pojdejo nemara po drugih potih, predočevalo se bode na druge načine, toda izrazi na slikah Rjepinovih ostanejo razumljivi in zanimivi tudi v prihodnosti, kakor so nam razumljivi umotvori Sofokla in Shakespeara.

Razumljiva ostane tudi ta lepota narave, množina zraka in svetlobe, ta kolorit, s katerim se odlikujejo umotvori Rjepinovi. Obrachi bodo zmerom nase pozornost obiskovalcev galerij.

Ne bo več Rjepina, toda njegovo ime, zvezano z umotvori velikega umetnika, psihologa in realista, ostane neizbrisno v zgodovini slikarstva, posebno ruskega.

To bo v prihodnosti, a sedaj za časa 35letnega neumornega umetniškega delovanja želimo I. E. Rjepinu, da nam ga Bog ohrani še dolgo, da nam bo veliki umetnik mogel ustvariti še mnogo, mnogo znamenitih umotvorov!

